

212
D. O. D.
DISSERTATIO ACADEMICA

De
*Collisione inter Honestum & Utili-
tatem Publicam,*

QUAM
*Consensu Amplissimæ Facultatis Philosophicæ in Regiæ
Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE,
MAG. JOHANNÉ BILMARK,
Historiar. ac Philos. Pract. Professore Reg. & Ordin.

PRO GRADU

Publice Examinandam proponit

ABRAHAMUS LILJENSTRAND,
Stip. Reg. Nyland.

In Auditorio Majori die 12 April An. 1798.

Horis a. m. confvetis.

ABOË

In Officina FRENCKELLIANA.

PRÆFATIO.

Circumspicienti mihi, alterum specimen Academicum nunc edituro, argumentum quoddam Philosophicum, in quo elucubrando ingenii vires, quas tenes mihi fuisse concessas profiteor, periclitari possem, inter alia perplacuit illud, quod præfert disertationis hujus rubrum de collisione inter honestum & utilitatem publicam, cum propter suam gravitatem, tum propter exemplorum, illud illustrantium & a nobis breviter examinandorum, memoriam. Ante vero quam huic me accingo operi, B. Lectorem omni, qua par est, verborum observantia rogatum venio, velit pro eo, quo in Litteras amore fertur, disquisitionem hanc in meliorem partem interpretari.

§. I.

Quum homines, in theatrum hujus mundi progressi, facultatibusque animæ suæ a Supremo Numine concessis uti incipientes, & sensualibus primum advescant ideis, & verba, quæ illis cum aliis communicandis adhibent, in & per se, hoc est, naturaliter nihil, sed tantum

A

tum

tum ex hominum conventione aliquid significant; factum est, ut propter animadversam inter res naturales & alias, morales præsertim, analogiam, his eadem imponerent nomina, atque ita farrago terminorum proprie physico- rum in disciplinam moralem sensim admitteretur. Inter hos referimus *Collisionem*, qua sicut Physici designant duorum corporum solidorum, contraria directione moto- rum, in se invicem incursum, quo fit, ut vel ambo si- stantur, vel alterum, utpote majori vi præditum, alte- rum, mutata hujus directione, secum abripiat; ita idem vocabulum, in disciplinam moralem introductum, con- trarietatem duarum Legum Naturalium in executione in- digitat; quæ efficit, ut dum utrisque eodem tempore sa- tisfacere non possumus, unius obligandi vis interea ces- set, dum altera, utpote validior, obligat. Hæc igitur Legum collisio non eo valet, ut cessans Lex vim obli- gandi suam plane amittat; sed quum hominis vires sint limitatae, pluribus eisdemque diversis officiis simul præ- standis haud sufficit; ac proinde, dum sapit, ad id se de- terminat, ad quod pluribus ac magis momentosis sollici- tatur motivis. Omnis proinde Legum Naturalium colli- sio est tantummodo apparens, ex casus emergentis con- cursu, quo fit, ut unum officium præstetur, alterum ve- ro non tam violetur, quam suspendatur, proveniens, ut- raque Lege intimam vim obligandi suam ut ante, ita post collisionem, retinente.

§. II.

Alterum rubri propositi vocabulum, ab ambiguitate eo magis vindicandum, quod eidem diversum Eruditi tribuere soleant significatum, est *honestum*, quo veteres Philosophi, ad etymologiam vocis respicientes, quicquid in actionibus humanis censebatur eximium, indigitabant. Asse-

Asferit igitur CICERO, *honestum constari ex pulchritudine, constantia & ordine in consiliis factisque, tum ne quid indecore, effeminateve fiat, idemque valere, quamvis non sit nobilitatum; imo honestum oriri ex aliqua virtutum, a Stoicis inter præcipuas habitaram, nimirum perspi- cientia veri, justitia, fortitudine ac temperantia (a)*. Accuratus vero ad tenorem regularum Logicarum hone- stum dicitur quicquid obligationi ac juri Naturali conve- nit, seu quo præstatur id, quod naturaliter debitum est & licitum (b). Honestum latiori hoc significatu heic su- mimus, nullumque adeo discrimen inter honestum & moraliter bonum admittimus, nisi quod illud ad agen- tem, hoc autem ad ipsam actionem magis referatur. Et quum in moralitate actionis humanæ æstimanda plura in censum veniant momenta, quorum præcipua sunt inten- tio agentis, hujusque motiva, actionisque media, finis & effectus; ad honestum constandum requiritur, ut singulis hisce nulla, quantum humana fert conditio, vitii macula adhaereat. Quibus addere liceat, quum honestum se ex- ferat studio promovendæ felicitatis, & quidem majoris præ minori, adeoque si inter publicam & privatam feli- citatem ulla forte intercederet collisio, firmiter tenen- dam esse regulam Juris Naturalis, jubentis, ut ex pluribus in nostra potestate positis id agamus, quod ex graviori- bus se commendat motivis, proindeque illam esse huic præferendam.

(a) Vid. Libr. I. de Officiis Cap. IV. fin, & Cap. V. init. (b) Vid. Ch. Wolffii Phil. Pract. Universal. Part. I. § 171.

§. III.

Quid sibi velit *utilitas publica*, quam cum honesto subinde collidere ponimus, fugere forte potest nemi- nem;

nam; attamen nec hoc vocabulum, cujus notionem late admodum extendere solent Politici, sine aliqua prætereundum est explicatione. Ad utilia igitur referimus res omnes five phycas five civiles, ex quarum fruitione & usu commoditas ac felicitas vitæ humanæ obtinetur; quæ porro *utilitas* censetur publica, si per easdem vel omnium, vel saltem plurimorum Nationis membrorum commoda sine cæterorum dispendio & incommodo promoventur. Non igitur adfirmare audemus, publicam utilitatem tunc obtineri, si Nationi quid contingat fortunæ munus, ex. gr. auctus provinciarum numerus, quo tamen efficitur, ut plerique civium in deteriolem, quam antea fuerunt, redigantur conditionem, propterea quod ad has tuendas tributa, solitis majora, in ærarium conferre deinceps teneantur. Et ne quid dissimulemus, difficile est, utilitatem publicam ex æquo æstimare, quum quod de veritate dicitur, eam esse temporis filiam, de utilitate publica, suam indolem non nisi lustrorum successu prodente, pariter valeat. Nec hoc reticendum erit loco, veteres tantum non omnes Philosophos, obligationem erga Patriam omni alia majorem esse & sanctiorem docuisse; cujus opinionis consequens fuit, obligationem promovendi publicam utilitatem, alii cuicumque officio prævalere; a qua persuasione parum absunt contendentes, salutem publicam esse supremam legem; quorum sententia non prorsus est improbanda, si veram, non externam & apparentem intellexerint utilitatem; nihil igitur utile censentes, nisi quod simul honestum sit, humana tamen Divinis, ut patet est, subordinantes. Addere licet, veteres illos Philosophos salutem & utilitatem publicam tanti fecisse, partim per superstitionem, jura natalis soli ac civitatis inter se confundentes, ipsamque religionem amori in patriam subordinantes, partim per arcanum quoddam dominatio-

nis,

nis, ut illi, qui ad imperii clavum federunt, specioso aut libertatis aut amoris in patriam prætextu, studia suorum civium eo magis sibi conciliarent, quod ex alterutro vel utroque horum motivorum cuncta in republica agere viderentur.

§. IV.

Sicut ab externa rei cujuspiam forma ad internam ejus qualitatem argumentari non licet, non omne enim quod micat, ideo est aurum; ita quoque nec omne, quod utilitatis publicæ speciem præ se fert, fructiferum reapse continet nucleum, aut honesto, cujus benefica indoles citius serius se prodit, plane convenit; quare inter honestum & utilitatem publicam collisionem subinde existere, necesse est. Utroque autem ad rationis stateram rite expenso, quodnam alteri præponderet, cordato ambiguum obvenire potest nemini. Sumus equidem, quotquot nomen civium tuemur, ad utilitatem publicam etiam cum nostro dispendio, si illa aliter obtineri nequeat, promovendam, maxime obligati; ei tamen intentis haud sufficit bonum sibi propositum habere finem, sed mediis quoque legitimis ad hunc perveniendi, utemur, intime persuasi, quod alioquin utilitas, quantacunque nobis obveniat, ut honesto, ita veræ felicitati, sit adversa. Ad honestum autem in singulis nostris actionibus servandum, vi nostræ a Summo Numine dependentiæ ita sumus obligati, ut sicuti ab hac nullo nos exsolvere possumus modo; ita obligatio hinc emergens est alia quacunque major, ac cæteris proinde præferenda. Imo quid, quæso, magis foret impium & absonum, quam in suum inducere velle, animum, illud ad utilitatem publicam spectare, quod sanctissimi & Summi coeli terræque Monarchæ provocet indignationem, respublicas igitur obspreta ju-

A 3

stitiæ

sticiæ & honesti præcepta, suamque ita læsam Majestatem, gravissimis pœnis sapissime mulctantis. Honestum propterea semper & ubique est absolute necessarium, utilitas vero propter speratam valet commoditatem, quæ nisi in honesto fundetur, est nulla; hanc igitur illi in nodis collisionum cedere debere, quis est, qui dubitet? Quid? quod nulla sit vafrities, nullumque fere scelus, quod utilitatis publicæ larva tegi non potest; quæ igitur si honesto palmam præripere legitime posset, in negotiis humanis nihil amplius sanctum aut stabile unquam foret. Imo utilitate etiam publica honesto prævalente, quid fieret de pactis, quid de fœderibus, quid denique de sano Gentium jure, quo omnes Nationes tamquam firmissimo continentur vinculo? Profecto confusum tunc existeret negotiorum quorumvis chaos, funus quoddam expirantis dignitatis publicæ; imperium pacatum & tranquillum in turbidum, civilibus motibus obnoxium & cæteris gentibus infestum tunc commutaretur. Quibus addimus, quod quum nullus, nisi frontis forte perfrictæ, detur, qui suam utilitatem per nefaria facta aperte promovere nitatur, sed fucum perverso studio ex honesto quarat; evidens sit, per ipsum sensum moralem, multoque magis per cultam rationem nos duci ad honestum utilitati cuicunque in casu collisionis præferendum.

§. V.

Rationes hæcenus a nobis allatas pro vindicanda honesti præ publica utilitate in casu utriusque collisionis, præcedentia, ridebunt forte Politicorum non pauci, causantes, easdem tenebris Scholarum & umbraculis Academicarum, quam negotiorum publicorum splendore, esse digniores. Hi proinde sunt, qui regulam, a MACHIAVELLO in *Discursu in Livium* propositam, observare soleant,

leant, ita se habentem: *Quando de salute patriæ agitur, nihil esse debet, quod animos nostros in aliam sententiam trahere queat; neque ab hoc scopo avertere quemquam debet iusti vel injusti, crudelitatis aut misericordiæ, non denique laudis vel ignominie consideratio (a).* Enimvero sicut in legem Naturalem peccat quicumque opulentia suæ compendium cum alterius quærit dispendio; ita eandem legem violat sive Natio, sive Princeps, qui vel cum alterius Nationis vel innocentis civis sui vexatione publicam augere nititur utilitatem; docente experientia, multa in præsentia utilia, in posterum esse noxia. Quem vero ictum sibi imminentem declinaturi adversarii, ad *Rationem Status*, quam genuinam negotiorum publicorum bilancem esse opinantur, provocant, per Rationem modonominatam intelligentes vel publicam utilitatem vel exceptionem a lege Naturæ generaliori, ob salutem reipublicæ, in casu collisionis faciendam; in proficuis proinde casibus quidquam interdum, honesto & æquitati adversum committere, non modo licitum, sed etiam honorificum, censentes. Sed horum auctoritate, quantacunque eadem fuerit, ab adsumta nos dimoveri sententia non patimur. Verum quidem est, Politicum in salutem civitatis publicam seu Rationem Status intentum esse debere; sed ita tamen, ut dum suo inservit Principi, Supremum Monarcham, honesti violatione non offendat. Maximam, quam pollet, adhibens prudentiam, ab astutia & calliditate sit alienus. Prudentia unicam tantummodo sequitur lucem, quam præfert veritas & isthæc lux, ad instar solis, nunquam est ambigua; calliditate e contrario ad modum ignis, cujusdam fatui se habente, visum distortentis & in devia maxime exitiosa plerumque seducentis. Nihilominus recentiori etiam ævo fuisse Politicos supremi subfellii novimus, coram cultioris Europæ facie asserere non dubi-

dubitantes, foedera quævis diutius non esse servanda, quam salus & utilitas publica permetteret. Enimvero quum foedera sigillo perpetuitatis sollemniter sint munita; nihil fere esset iniquius, quam eadem rumpere, spe majoris vel commoditatis vel fructus se aliunde offerente. Hoc admisso, metuendum foret, ne status ille Hobbesianus, quem sub ficta hypothesi induxit, & pro jure fundamentalis venditavit, realem tunc sortiretur existentiam, & bellum foret non simpliciter, sed omnium in omnes.

(a) Vid. *Libr. III. Cap. XXI.*

§. VI.

Hisce expensis, promissi, in præfantiuncula dati, memores, Historiarum jam evolvamur monumenta, & per Theatrum hoc tam bonarum, quam malarum actionum oculos animumque circumferamus; satisque patebit, veros Heroes honestum cuius utilitati prætulisse, ambitiosos autem sub publicæ utilitatis peplo suam texisse passionem. Quocirca illustre imprimis est Romanorum Dictatoris CAMILLI exemplum, qui dum Faliscorum urbem obsideret, & pædagogus juventutis obsesæ urbis, a nemine licet sollicitatus, Oprimatum liberos, suæ institutioni commisos, extra mœnia a se eductos ita disposuerat, ut in Romanorum pervenirent potestatem, infecuturæ deditiois obsides futuros, improbam hominis perfidiam, qua in publicam utilitatem, non tamen sine honesti violatione, uti potuisset, prorsus detestatus, perfidum Ludimagistrum virgis ad urbem usque cædendum pueris tradidit, eam, ceu refert Historicus, veram esse victoriam dicens, quæ salva fide & integra dignitate pararetur (a). Plura huic similia, si id nunc solum ageretur, proferre possemus eorum exempla, qui honesto

nesto utilitatem publicam ita posthabuerunt, ut dissentientes non egregiorum virorum, sed plane latronum loco haberent.

(a) Vid. *Livii Histor. Rom. Libr. V. Cap. XXVII. & Flori Histor. Rom. Libr. I. Cap. XII. §. 6.*

§. VII.

Exemplo jam allato aliud ejusdem tenoris, sed memoria eo magis dignum adjungere placet, quod characterem non singularis hominis, sed Nationis quondam illustris, in casu collisionis inter honestum & utilitatem publicam, luculenter exprimat. Scilicet ex Historia constat, THEMISTOCLEM, Atheniensem, in concionem populi prodisse, suisque significasse civibus, se habere consilium Reipublicæ salutare, quod vero quum publice indicare non posset, petiit, ut fidus sibi daretur collega, quicum sua communicare posset molimina. Gestus est ei mos, datusque ARISTIDES, quo integriorem Athenienses tunc habuerunt neminem. Aristides vero, cognito Themistoclis consilio, in concionem magna expectatione veniens, civibus edixit, perutile quidem esse consilium, quod Themistocles afferret, sed minime honestum. Quare Athenienses, quid ageretur adhuc inscii, (consistebat autem hoc arcanum politicum in eo, ut cives sui classem Lacedæmoniorum, quæ ad Gytheum in littore Attico erat subducta, & securam ibi stationem vi pacis, inter vicinas has civitates vigentis, sibi pollicebatur, clam comburerent), quod honestum non esset, id ne quidem utile putantes, totam eam rem, Auctore Aristide, repudiaverunt.

(a) Vid. *Ciceronis Libr. III de officiis Cap. XI.*

B

§. VIII.

§. VIII.

Aliam vero fuisse CORNELII NEPOTIS, egregii cæteroquin Historici, in casu non multum dissimili mentem invenimus. Memoria scilicet prodit, quod MILTIADDES, qui in fidem Persarum Regis XERXIS se dederat, ab hoc inter cætera stipendia dominatum urbis sibi concreditum habens, Rege contra Scythas expeditionem bellicam suscipiente, rem vero infeliciter gerente, Collegis suis persuadere tentaverit, ut pontem, quem in Istro flumine Rex fecerat, dissolverent; prædicens, Regem ita, aditu in patriam ocluso, vel hostium ferro, vel inopia paucis diebus interiturum. De quo consilio tale Historicus fert iudicium: *Cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, quod amicior omnium libertati, quam suæ fuerit dominationi* (a). Nihil nos movet, quod factum hoc paulo aliter proponat HERODOTUS (b), quum nostra animadversio tantum stringat epicrisin Historici Romani de facto hoc, qua tali. In confesso igitur est Miltiadem Regi Persarum suam obstrinxisse fidem, & ab hoc multis magnisque muneribus fuisse ornatum; qui vero vicissim & sui officii & honesti plane immemor Græcam prodidit fidem, quod non solum Regi, de se optime merito, pessime cuperet, sed etiam inclinatis Persarum rebus, Collegas in societatem perduellionis sollicitare non dubitaret. Nec ullam meretur excusationem, nedum laudem, quod amore libertatis Græciæ ista machinaretur (c), siquidem contra probatum Moralistarum canonem: Non faciendæ sunt mala, ut inde eveniant bona, egerit; fini ex sua opinione bono obtinendo pravum immo pessimum adhibens medium. Nec sufficit, credulo antiquitatis errore, levitatem, perfidiam, prodicionem, & si quid pejus est, excusare, dum publicæ ita consulere liceat utilitati. Si igitur præmisso facto convenienter suum Historicus

ricus formare voluisset iudicium, ita inferre debuisset: Laudanda est Miltiadis ratio, quod amicior fuerit publicæ utilitati, quam honestati, & amorem in patriam ipsa religione habuerit sanctiorem: qualis vero conclusio Philosophiam non sanam, sed barbara deteriore sapit.

(a) Vid. Cornel. Nepotis Vit. Miltiadis Cap. III.

(b) Vid. HERODOTI libr. VI (c). Sententiam Nepotis defendit LAMBINUS, in suis adhuc locum Annotationibus, ita scribens: *Atqui nonne fidem violabat Miltiades, & ita non est ejus ratio laudanda? Respondeo: nullam fidem antiquiorem esse habendam pietate in patriam &c. melius tamen fecisset Miltiades, si fidem Persis non dedisset.*

§. IX.

Quamvis denique multorum admirationem expresserit singulare ZOPYRI, Nobilis Persæ, factum, publicam utilitatem salutis suæ præferentis; attamen quum idem honestati non fuerit conveniens, nec album meretur calculeum. Scilicet dum Persarum Rex DARIUS in obsidione urbis Babylonis, quam Aslyrii defectione facta occupaverant, hæreret, nec spes esset urbis hujus recuperandæ, Zopyrus domi se lacerari toto corpore jusfit, nec non nasum, aures & labia sibi præcidi, ut ab hoste facilius pro transfuga, qui nihil magis quam vindictam in crudelem Regem, tantæ mutilationis auctorem, spiraret, reciperetur; qui obsessorum facilitate ita abusus, conscio Regi urbem hoc stratagemate reddidit, eventu conamini suo ex voto respondente. Quod ad moralitatem voluntariæ hujus mutilationis atinet, sciendum est, eam principis Legis Naturalis, adeoque etiam honestati fuisse contrariam; quum nemini in sua membra, nisi pro corporis

conservatione jus competat, qualis necessitatis casus heic non adfuit. Esto etjam, utilitatem publicam ita promotam, finemque hujus stratagematis fuisse bonum; attamen qvum huic obtinendo gravissimum adhiberetur facinus, nec ille eatenus erit probandus, imo qvum Zopyrus hoc non ex sensu officii, sed ex vesana egerit ambitione, ipse quoque Darius vulnera Zopyri improbavit, fidelitatem ejus laudans.

S. D. G.

